

Luka Breneselović*

O JEZIKU I NOMOTEHNICI NACRTA ZAKONIKA O SVOJINI I DRUGIM STVARNIM PRAVIMA

Ljudi stvaraju posebne nauke uvek kad im se učini da bi posebna disciplina jasnije i celovitije mogla proučiti određen fenomen i time ga pripremiti za službu pojedincu i čovečanstvu. Tako se i jezikom bave razne naučne discipline, a među njima i stilistika – nauka o lasnom izražavanju.

Stilistika može biti opšta i posebna, i svaki jezik ima svoju stilistiku, ali iza svake stilistike stoji jedno jednostavno pravilo: *da je dobro izražavanje ono koje sagovornik sa najmanjim umnim naporom može da razume*. Iz tog osnovnog pravila se, već prema prilikama jezika na kome se piše i govori, mogu izvesti naročita *stilska pravila* koja važe samo utoliko ako u pojedinačnom slučaju opravdavaju i gorenavedeno osnovno pravilo. Ta stilska pravila su prosta i svako ih može upamtiti i bez naročitog truda primenjivati, a kada se u tekstu koji će morati da čitaju milioni čitalaca grubo ne poštuju, kao u slučaju našeg *Nacrta Zakonika o svojini i drugim stvarnim pravima*¹, onda se može govoriti o propasti dobrog jezičkog – pravnog – izraza.

Jedno od naših najpoznatijih stilskih pravila je da se u prilikama u kojima se nešto može naizgled podjednako izraziti i glagolom i imeničkom ili pridevskom konstrukcijom, prednost da prosto konstrukciji sa glagolom.² Srpski jezik je slično kao i nemački jezik, a drugačije od engleskog jezika, izraziti glagolski a ne imenski jezik. To znači da se u našem jeziku radnje obično izražavaju glagolima u kojima je sadržaj radnje već izražen, dok se u engleskom jeziku radnje često izražavaju imeničkim konstrukcijama (*to fall in love*, zaljubiti se; *I had a dream*, sanjao sam; *to take a look*, pogledati). U

* Pravnik, Beograd

1 Odredbe u tekstu prenete su iz ministarske verzije koja je objavljena na stranici Ministarstva pravde – mpravde.gov.rs/cr/zakoni/zakonik-o-svojini-i-drugim-stvarnim-pravima. Ta verzija se donekle razlikuje od verzije Nacrta u knjizi *Ka novom stvarnom pravu Srbije* iz 2007. godine. Na kraju teksta čitalac će naći uporedan pregled odredbi prema ministarskoj i štampanoj verziji.

2 Up. Ludwig Reiners, *Stilfibel*, Dtv, München ³⁵2007, 85 dd.; Tomislav Maretić, *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, Zagreb 1899, 665 d.

našem jeziku sve što se može izraziti glagolom treba i izraziti glagolom, jer će tako sagovornik (čitalac, slušalac) mnogo lakše razumeti rečenicu. To pravilo nesmetano važi i u pravnoj stilistici.³ Glagoli prijaju čitaocu jer ih lakše može vizualizovati nego deverbalne imenice i jer ga glagoli u rečeničnom sklopu *obaveštavaju ko, šta i na čemu radi*, dok je kod imenica i ostalih vrsta reči neka od tih informacija po pravilu izgubljena. To ne znači da je ta informacija u stvarnosti (za pravo) uopšte važna, ali njen nedostatak izaziva prirodan i neposredan nemir u čitaocu koji razmišlja.

dakle ne: sadržinu stvarnih prava ne mogu izmeniti organi primene zakona (čl. 4 I Nacrta),

već: sadržaj stvarnih prava ne mogu izmeniti organi koji zakon primenjuju;

ne: stvarna prava podležu ograničenjima (čl. 13 I)

već: stvarna prava mogu se ograničiti;

ne: zasnovati teret na stvari (čl. 83 II),

već: opteretiti stvar;

ne: izvršiti polaganje cene (čl. 102 I)

već: položiti cenu.

Evo kako glasi čitav čl. 4 I i kako bi se bolje mogao jezički srediti:

Čl. 4 I Nacrta – Određenost sadržine stvarnih prava

Sadržinu stvarnih prava, određenu zakonom, ne mogu izmeniti organi primene zakona, imaoći ni ugovorne strane, a mogu je bliže odrediti ako zakonom nije drukčije određeno.

Bolje:

Nosioći stvarnih prava i organi koji zakon primenjuju ne mogu izmeniti osnovni sadržaj stvarnih prava, već ih samo mogu bliže odrediti. Isto važi i za ugovore.

Ili:

Sadržaj stvarnih prava koji je zakonom utvrđen ne mogu izmeniti nosioći prava, niti državni i drugi organi [koji zakon primenjuju], niti je na volji stranama da ga u ugovoru drugačije odrede. Time se ne dira u pravo nosilaca stvarnih prava, državnih i drugih organa i strana u ugovoru da sadržaj stvarnih prava bliže odrede [da ovlašćenja koja proističu iz stvarnih prava bliže odrede].

3 Tonio Walter, *Kleine Stilkunde für Juristen*, Beck, München ²2010, 95 dd.; Lutz Meyer-Goßner/Ekkehard Appl, *Die Urteile in Strafsachen*, Vahlen, München ²⁸2008, 64; Hans Hattenhauer, *Stilregeln für Juristen*, preštampano u: Jörn Eckert/Christian Hattenhauer, *75 Klausuren aus dem BGB*, Heymanns, Köln i München ¹²2008, 199; *Handbuch der Rechtsförmlichkeit*, Bundesministerium der Justiz, Berlin i Bonn ³2008, n. 98.

Čak tri deverbale konstrukcije u jednom kratkom stavu zakonopisci su upotrebili u čl. 523 Nacrta. Posebno pravilo pravne stilistike, koje u toj strogošti ne važi u opštoj stilistici⁴, je da ne treba upotrebljavati *hiperbole*, odnosno vrlo jake reči tamo gde im nikako nije mesto. Takva jedna hiperbola postoji kada se zahteva da mora da bude *očigledno* da će se nešto *u budućnosti* dogoditi, odnosno nešto što se u budućnosti može dogoditi:

Čl. 523 Nacrta

Ako je očigledno da dužnik o dospelosti neće biti sposoban za *namire-nje*, zadržalac može vršiti pravo zadržanja i pre dospelosti.

Alternativna formulacija:

Izuzetno, poverilac može zadržati [dužnikovu] stvar i pre nego što je dužnikova obaveza dospela, ako postoji ozbiljna i za svakoga uočljiva opasnost da dužnik o dospelosti neće biti sposoban da potraživanje poverioca namiri.

Kako se kod nas izvrću stilska pravila, lepo se može ispratiti na primeru drugog stava čl. 4. Tačno je da se treba što „jasnije“ i što „kraće“ izražavati. No to je pravilo proze i kulture u komunikaciji, a čim se izražavanje toliko skrati da rečenica postaje nečitljiva i naporna za praćenje, prednost mora biti data elementarnoj razumljivosti. Ne piše se za stilska ili kakva druga pravila, već za razumevanje. U stavu dva tog člana je na jednom mestu izostavljena zamena, a na drugom je, kao i na mnogim drugim mestima u Nacrtu, upotrebljen deverbale pridev umesto pomoćne (zavisne) rečenice:

Čl. 4 II Nacrta

Ugovor strana kojim [one!] odstupaju od sadržine stvarnih prava određene [koja je određena] zakonom ne deluje prema trećima.

Sasvim je nejasno zbog čega su pisci Nacrta podvukli da je reč o ugovoru *strana* (drugačije ne može ni biti). Na taj način došli su u nepriliku da je subjekat pomenut pre rečeničnog mesta za subjekat, čime je rečenica dospela na stilski vrlo zahtevan teren. Nije li bilo uputnije napisati prosto: *ugovor kojim strane odstupaju od sadržine* umesto *ugovor strana kojim (one) odstupaju*? Ako se ova odredba preuredi prema okvirima glagolskog jezika, i kao temelj rečenice postavi *radnja* (određivanje ugovornih pogodbi) umesto rezultata (ugovora), dolazi se do sledeće znatno čitljivije rečenice:

Alternativna formulacija čl. 4 II:

Ako strane u ugovoru odrede sadržaj stvarnog prava protivno zakonu, takve pogodbe ne obavezuju/vežu treća lica [ne deluju prema trećim licima].

4 Up. Tomislav Maretić, *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, 667 d. (i u opštoj stilistici).

Dobro pisanje je ono koje se lako čita, a ne ono koje je logički uredno sinkopirano – dopadaju mi se tvoji i kolači Marice; prošle nedelje u sunčanom Rimu sastali su se srpski i premijer Italije⁵:

Član 172 II – Nalazačka nagrada

Vlasnik odnosno lice koje je stvar izgubilo može zahtevati pravično smanjenje iznosa nagrade ako bi ona predstavljala nesrazmerno veliku korist s obzirom *na njegove i prilike nalazača*, kao i na okolnosti pod kojima je stvar izgubljena odnosno nađena, s tim da nagrada ne može biti manja od 10% od vrednosti stvari.

Izražavanje ne treba da bude što kraće, već – po meri misli koje se žele izraziti.⁶ U gornjim primerima bilo je premalo reči, no u Nacrtu Zakonika ima i članova u kojima stoji previše reči: nije li bolje *zahtevati stvar*, nego *zahtevati predaju stvari*, kako stoji u čl. 184 I Nacrta; nije li bolje *obustaviti uznemiravanje*, nego *prestati sa radnjom uznemiravanja*, kako stoji u čl. 195? Zar se ne može prosto govoriti *o brisanju prava* iz javnog registra, umesto o *izvršenju upisa brisanja* u javni registar, kako stoji u čl. 12 II Nacrta? Time se ne bi diralo u *upis* u širem smislu kao opšti pojam knjigovodstva i zemljišno-knjižnog prava.

I dok pravilo da prednost treba davati glagolskim konstrukcijama važi samo za glagolske jezike, kakav je i naš, dotle stilsko pravilo da *jedna rečenica treba da nosi jednu misao*, odnosno da svaka temeljna misao zaslužuje zasebnu rečenicu, važi u svim jezicima.⁷ Naravno, to ne znači da zakonodavac treba da se pravnicima obraća kao detetu, da ne sme da koristi proširene i složene rečenice i svoju sintaksu na drugi način proširuje. Rečenice koje nose jednu misao su najlakše razumljive i potpuno prihvatljive. Za njima dolaze razne rečenične konstrukcije koje iziskuju više pažnje čitaoca, ali su takođe prihvatljive. Tek na kraju niza dolaze velike i nepregledne rečenice, sa više subjekata i kritičnom kongruencijom. Takve rečenice su potpuno neprihvatljive, a Nacrt Zakonika njima obiluje:

Čl. 9 I Nacrta – Pretpostavka imaoca

Dok se, u skladu sa zakonom ne dokaže suprotno, lice upisano u javnom registru kao imalac stvarnog prava smatra se imaoцем tog prava, a držalac, ako zakonom nije drukčije određeno – imaoцем prava kome odgovara njegovo postupanje u pogledu stvari, osim prema vlasniku stvari.

U ovom članu pisci Nacrta su u jednoj rečenici objedinili dve potpuno zasebne misli i norme – pravne posledice koje se nadovezuju na upis u javni

5 V. Drago Čupić, *Jedna nepotpuna sintagmatska determinacija*, Naš jezik 24 (1979), 169.

6 Ludwig Reiners, *Stilfibel*, 187 dd.; Valtazar Bogišić, *Metod i sistem kodifikacije imovinskog prava u Crnoj Gori*, Izabrana djela IV, 2004, 238–239.

7 Up. Ludwig Reiners, *Stilfibel*, 93 dd.

registar i pravne posledice koje se nadovezuju na držanje stvari; delovi rečenice su opterećeni potpuno izlišnim informacijama, kao što je ona da se suprotno od pravila mora dokazati „u skladu sa zakonom“. Iz same rečenice ne proističe da li se naznaka „dok se ne dokaže suprotno“ odnosi samo na slučaj kada je neko kao imalac prava upisan u javni registar, ili se podjednako odnosi i na slučaj kada pretpostavka proističe iz državine. Da se naznaka odnosi na oba slučaja proističe iz pravničkog rezonovanja, koje u datoj rečenici nije precizno jezički zabeleženo. Na kraju rečenice dodata je naznaka „osim prema vlasniku stvari“, bez da je ona jezički, pa time i misaono, korektno povezana sa ostatkom rečenice: „držalac se smatra imaoem prava osim prema vlasniku stvari“. Štagod da su pisci zakona želeli da kažu, to se tako na srpskom jeziku ne može reći.

Alternativna formulacija člana 9 I:

- (1) Lice koje je u javnom registru upisano kao imalac nekog stvarnog prava, smatraće se imaoem tog prava dok se suprotno ne dokaže.
- (2) Za držaoca se pretpostavlja da [osim državine] ima i [stvarno] pravo radi čijeg vršenja stvar drži, osim ako je zakonom drugačije propisano.

Još nekoliko primera:

Čl. 99 Nacrta – Ponuda [imaoca prava preče kupovine]

Imalac prava preče kupovine ostvaruje pravo prvenstva tako što pisano ili u drugom obliku predviđenom za prodaju ponudi prodavcu, u roku od 30 dana od dana prijema obaveštenja iz člana 97. stav 1. ovog zakonika, ako zakonom nije određen drugi rok, zaključenje ugovora pod uslovima iz tog obaveštenja.

Alternativna formulacija:

- (1) Kada lice koje ima pravo preče kupovine odluči da kupi stvar, neophodno je da prodavcu u roku od trideset dana od prijema obaveštenja ponudi zaključenje ugovora pod istim uslovima koje je prodavac u obaveštenju istakao.
- (2) Ponuda mora biti pismena ili u obliku koji važi za ugovor o kupoprodaji [ili: ili u skladu sa zahtevima koje u pogledu forme mora ispuniti ugovor o kupoprodaji].
- (3) Rok kraći ili duži od roka iz stava jedan ovog člana može biti određen samo zakonom.

Čl. 104 I Nacrta – Povreda prava prvenstva i tužba za prekup

Ako je stvar punovažnim odnosno rušljivim ugovorom prodana nesavesnom trećem licu bez prethodnog obaveštenja imaoocu prava preče kupovine, odnosno sa uslovima povoljnijim od sadržanih u obaveštenju imaoocu prava preče kupovine, imalac prava preče kupovine može zahtevati da sud utvrdi da zaključeni ugovor ne proizvodi dejstvo pre-

ma tom licu i da namesto kupca on stupa u ugovorni odnos, i preda mu stvar, pod istim uslovima (*sic!*).

Alternativna formulacija:

(1) Ako je prodavac stvar prodao trećem licu, bez da je lica koja imaju pravo preče kupovine uredno o prodaji obavestio, i ako je kupac bio nesavestan, lice koje ima pravo preče kupovine može od suda da zahteva da sud ugovor između prodavca i kupca preinači, i njega kao pravog kupca naznači [ili: a njega kao pravog kupca naznači].

(2) Isto važi i kada je prodavac uredno oglasio prodaju, ali je stvar prodao po uslovima povoljnijim od onih koje je u obaveštenju istakao.

[(3) Kada sud preinači ugovor, prodavac je dužan da novom kupcu preda stvar pod istim uslovima, a novi kupac je dužan da ispuni sve uslove koje je prvotni kupac prihvatio. – originalna formulacija nije jasna; ovakva i svaka slična naznaka je suvišna jer to već proističe iz razloga preinačenja ugovora].

Čl. 655 I Nacrta – Zadržana i očekivana svojina

Pravo zadržane svojine ima prodavac koji je ugovorom ovlašćen da svojinu pokretne stvari, predate kupcu, zadrži dok kupac u celosti ne isplati cenu i da, u protivnom, traži vraćanje stvari, a pravo očekivane svojine ima kupac koji je ugovorom ovlašćen da predatu mu stvar, i pre nego što isplati cenu i stekne svojinu, drži, upotrebljava i prisvaja koristi od nje, kao i da ta ovlašćenja odnosno pravo očekivane svojine prenese drugome.

Alternativna formulacija:

Zadržavanje svojine

(1) Prodavac i kupac pokretne stvari mogu se dogovoriti da prodavac i posle predaje stvari ostane njen vlasnik, a sve dok kupac u celosti ne isplati cenu koju je sa prodavcem ugovorio.

(2) Kada prodavac zadrži svojinu, kupac iščekuje da postane vlasnik i smatra se [od trenutka predaje stvari njenim] izglednim vlasnikom stvari. *Ili:* U tom slučaju kupac predajom stvari postaje njen izgledni vlasnik. Izgledni vlasnik iščekuje da postane vlasnik.

Ovlašćenja prodavca i kupca do prenosa svojine

(1) Izgledni vlasnik je ovlašćen da stvar drži, upotrebljava i prisvaja koristi od nje, kao da je njegova.

(2) Ako kupac u dogovorenom roku ne isplati cenu, prodavac ima pravo da traži povraćaj stvari [da stvar povrati].

(3) Izgledni vlasnik može preneti ovlašćenja iz stava 1 na treće lice tako da ono iščekuje da postane vlasnik. Tada treće lice postaje izgledni vlasnik.

I u mnogo prostijim prilikama, pisci Nacrta su pribegli rečeničnim konstrukcijama koje nisu samo stilski neprihvatljive, jer su teško razumljive, već i gramatički pogrešne, ili barem upitne:

Čl. 10 Nacrta – Množina imalaca

(1) Ako nije drukčije određeno, dva ili više lica mogu zajedno imati stvarno pravo.

(2) Odredbe ovog zakonika o stvarnim pravima shodno se primenjuju na slučajeve množine imalaca, ako nije drukčije određeno ili ne proističe iz prirode odnosa.

U drugom stavu člana 10 Nacrta Zakonika (up. i čl. 11 I, II itd.) drugi od dva alternativna uslova koji su povezani veznikom *ili*, pretpostavlja sadržaj iz prvog uslova. No nevolja je što je prenos sadržaja iz prvog u drugi uslov koje vezuje veznik *ili*, u našim rečenicama moguć samo kada bi se formulacija iz prvog uslova *bez formalne i sadržajne promene* mogla preneti i u rečenični sklop drugog uslova. Naizgled, to je moguće, jer bi rečenica onda glasila: odredbe ovog zakona se primenjuju *ako nije drukčije određeno ili drukčije ne proističe iz prirode odnosa*. U stvarnosti, takav prenos je klimav. *Drukčije* se u prvoj uslovnoj rečenici može pročitati i kao prilog (*drukčijē*) i kao imenica (*drukčijē*), a u drugoj samo kao imenica. Ako bi se reč *drukčije* u prvoj rečenici čitala kao imenica, onda bi trebalo da stoji ispred, a ne posle predikata *nije*. Ovako se, prema redu reči, čitanjem prve rečenice zaključuje da je u njoj reč *drukčije* prilog. A kada se pođe od toga da je *drukčije* u prvoj rečenici prilog, ispada da je druga rečenica nepravilno nadovezana, jer pretpostavlja imenicu *drukčijē*, koja u prvoj rečenici – ne postoji. Rečenica bi mogla da glasi ovako:

Alternativna formulacija čl. 10 II:

Odredbe ovog zakonika o stvarnim pravima shodno se primenjuju na slučajeve kada više lica zajedno imaju neko stvarno pravo, osim ako je nešto drugo određeno ili ne proističe iz prirode odnosa.

U odnosu na formulaciju pisaca Nacrta, neophodno je i preobličiti sekvensu „odredbe ovog zakonika o stvarnim pravima“, jer činjenica da se Zakonik zove *Zakonik o svojini* i drugim *stvarnim pravima* podsvesno signalizira čitaocu da je to i smisao pomenute sekvense iako nije:

Odredbe o stvarnim pravima koje sadrži ovaj zakonik shodno se primenjuju na slučajeve kada više lica zajedno imaju neko stvarno pravo, osim ako je nešto drugo određeno ili ne proističe iz prirode odnosa.

Ako je kongruencija, štoćereći uklapanje rečeničnih delova, nepravilna, onda je i sama rečenica loša i nečitljiva. To se dobro vidi na primeru čl. 67 I gde je uz predikat u jednini upotrebljena priloška odredba „(nezavisno) jedan od drugog“, što nije moguće: dva miša se razlikuju *jedan od drugog*, ali: dva miša, plavi se na svetlu razlikuje *od drugog*.

Čl. 67 I Nacrta

Neposredni i posredni držalac, svaki od sudržalaca i podeljenih držalaca može da zahteva zaštitu državine, samostalno i nezavisno jedan od drugog.

Ako se već želi više misli mešati u jednoj odredbi, onda je neophodno da naročitim veznicima, ritmom rečenice ili na neki drugi način bude istaknuta pregrada između odvojenih misli. Nasuprot tome, u Nacrtu se sreće upotreba neadekvatnih veznika ili prosto nedostatak svakog preko potrebnog razdvajanja:

Izvod iz čl. 197 I Nacrta:

Nesavesni držalac duguje vlasniku naknadu za korišćenje stvari, [kao] i naknadu dobijenu za otuđenje stvari.

Čl. 31 Nacrta – Primena zakona odnosno međunarodnog ugovora na strano lice

- (1) Odredbe ovog Zakonika primenjuju se na strana fizička i pravna lica, ako zakonom ili međunarodnim ugovorom nije drukčije određeno.
- (2) Lice koje je steklo domaće državljanstvo, u smislu ovog Zakonika ne smatra se stranim fizičkim licem od časa podnošenja zahteva za sticanje državljanstva.
- (3) Stranim fizičkim licem, u smislu ovog Zakonika, ne smatra se iseljenik – raniji državljanin Republike Srbije i njegov potomak, odnosno državljanin država pravnih prethodnica Republike Srbije i njegov potomak, koji bi ispunjavali uslove za sticanje domaćeg državljanstva.

Alternativna formulacija čl. 31:

- (1) Odredbe ovog zakonika važe i za strana lica, ako zakonom ili međunarodnim ugovorom nije nešto drugo određeno.
- (2) Lice koje je posle rođenja postalo domaći državljanin, ne smatra se stranim fizičkim licem u smislu ovog Zakonika od časa kada je podneo zahtev za sticanje državljanstva.
- (3) Stranim fizičkim licima u smislu ovog Zakonika ne smatraju se *ni* iseljenici – nekadašnji državljani republike Srbije i njihovi potomci, *kao ni* [iseljenici – ?] državljani neke od država koje su prethodile Republici Srbiji i njihovi potomci, ako ispunjavaju uslove za sticanje domaćeg državljanstva. [na koga se odnosi uslov? i iseljenike i državljane Jugoslavije?; i iseljenike i njihove potomke?]

Pisci Nacrta nisu samo loše upotrebljavali veznike, već i druge reči. Tako u čl. 167 čitamo *podrazumeva*, iako bi moralo stajati *razume*; a reč *priplod* je mimo svake zabeležene upotrebe u našem jeziku definisana kao „mladunče životinje“. U Srpskom građanskom zakoniku, *priplod* je koliko i prinos ili prirast (§ 416), a reč uz to označava i množenje stoke, ali ne i mladunče koje iz priploda proistekne.⁸ Kod Obrena Stankovića *priplod* zbirno označava mladunce životinja, odnosno stočni porod, što opet nije isto što i jedan mla-

8 V. Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika, 1967–1976, s.vv. *priplod*, *priplodak*; Vladimir Mažuranić, *Prinosi za hrvatski pravno-povijesni rječnik*, Zagreb 1908–1922, s.v. *priplod*; Valtazar Bogišić, *Zbornik sadašnjih pravnih običaja u južnih Slovena I, Građa u odgovorima iz različitih krajeva slovenskoga juga*, Izabrana djela IV, 2004, 24 (prinos), 431–432 (prinos); Valtazar Bogišić, *Pravni običaji u Crnoj Gori, Hercegovini*

dunac – priplodak.⁹ U našem važećem Zakonu o stočarstvu (čl. 25) i tarifa-
ma Zakona o carinama priplod je množenje stoke. Postoji i naročit republički
Pravilnik o uslovima za uvođenje životinja u priplod.

Čl. 146 Nacrta – Zemljište

Pod zemljištem se *podrazumeva* zemljište na kome je zgrada izgrađena
i koje služi njenoj redovnoj upotrebi.

Čl. 26 Nacrta – Korist, plod, priplod i proizvod

(1) Koristi su stvarni i pravni plod, priplod, proizvod, kao i druga bla-
godet od stvari.

(3) Priplod je mladunče životinje.

Reč *odron* u našem standardnom jeziku označava lice mesta na kome je
do odvale stene ili zemlje došlo ili često dolazi, kao i sam čin odronjavanja
stenja i zemlje.¹⁰ Tako je i u § 358 Srpskog građanskog zakonika, u čl. 232 III
Borićevog nacrta Zakona o stvarnim pravima za bosanskohercegovačke enti-
tete, kao i u čl. 93 VI srpskog Zakona o bezbednosti javnog saobraćaja na pu-
tevimama i čl. 59 IV Zakona o javnim putevima. To značenje dolazi otuda što je
subjekat glagola *odroniti* brdo ili stena¹¹, a ne kamenje ili komad zemlje koji se
odvaja. U Nacrtu je pak *odron* određen konkretno – kao kamenje i zemlja koja
se od padine odronila (v. čl. 138). Takvo značenje reč *odron* ima samo u nekim
predelima Hrvatske¹² i smatra se dijalekatskim, dok je u standardnom hrvat-
skom jeziku *odron* apstraktan kao i kod nas.¹³ Ako su pisci Nacrta odlučili da
odron odrede konkretno – kao popadalo kamenje i gabarit obrušene zemlje,
onda je trebalo da izbegavaju da reč pored izabranog konkretnog, koriste i u
drugom – apstraktnom značenju (čl. 292) ili da je koriste u frazama koje indi-
kuju apstraktno značenje kao što je opasnost/rizik od novih odrona ili vraćanje
odrona u prethodno stanje. Meni se čini da se vratiti u prethodno stanje može
samo ono što je oštećeno – stena, odnosno zemljište, a ne popadalo kamenje,
jer ono do odrona, kao ni odron u smislu zakona, nije ni postojalo:

Čl. 138 Nacrta – Odron nastao usled dejstva više sile

(1) Vlasnik zemljišta koje se odronilo usled dejstva više sile može o
svom trošku vratiti odronjeni deo tla i rastinje (*odron*) koje se na nje-
mu nalazilo u vreme odronjavanja, ako se time ne povećava rizik od
novih odrona i nastupanja druge znatnije štete.

i Albaniji, Izabrana djela IV, 2004, 127 (množenje – dati na priplod), 135 (prinos),
219 (prinos).

9 Obren Stanković/Miodrag Orlić, *Stvarno pravo*, Nomos, Beograd ⁹2001, 13; Obren
Stanković, (ur.), *Leksikon građanskog prava*, Nomos, Beograd 1996, s.v. priplod, gde
je pogrešno pročitano § 261 SGZ.

10 *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*, 1967–1976, s.vv. odron, odronak.

11 V. Vukov *Srpski rječnik*, ²1852, s.v. odroniti se.

12 *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika*, 1951–, s.v. odron.

13 *Hrvatski enciklopedijski rječnik*, 2002, s.v. odron.

(2) Odron se može vratiti u ranije stanje godinu dana od dana njegovog nastanka, uz primenu odgovarajućih mera zaštite i uz najmanje ograničavanje prava vlasnika i korisnika zemljišta na kom se odron nalazi.

Čl. 292 Nacrta – Opasnost od odrona i rušenja (sic!)

Vlasnik, čija je nepokretna stvar izložena opasnosti od odrona zemljišta, potpunog ili delimičnog rušenja susedne zgrade ili drugog objekta, koja se sa sigurnošću može očekivati, ima pravo da od suseda, odnosno onog ko tu opasnost stvara zahteva preduzimanje mera potrebnih da se opasnost otkloni, a u protivnom, da ih sam preduzme na njegov trošak.

Pažljivom čitaocu posebno će zasmetati neobično i pogrešno povezivanje reči u frazoidne konstrukcije. Tako u čl. 114 I stoji *rok od jedne godine*. Na našem jeziku, osim izuzetno, kaže se *rok od godinu dana* ili *mesec, nedelju dana*, iako se u množini naravno kaže *rok od tri godine, dva meseca* itd. Do sada se o tome uglavnom dovoljno vodilo računa, – na primer u Zakonu o parničnom postupku (čl. 93 IV, 95 II, 247 II, 414; 392 IV, 413, 494), u Zakonu o vanparničnom postupku (čl. 57 I, 116; 204, 222), u Ustavu (čl. 203 IV; 172 VII). U članu 16 II Nacrta govori se o *namenjenju svrsi* iako je taj spoj besmislen, jer je *namena* oblik svrhe. U čl. 195 se govori o *naknadi troškova učinjenih radi zadovoljstva*, iako se troškovi ne čine, već prave ili prosto imaju i svakako nije suština u tome da je držalac trošio zadovoljstva radi, već je njegovo zadovoljstvo iziskivalo trošenje.

Čl. 16 II Nacrta – Delovi čovekovog tela i stvari spojene sa čovekovim telom

Na odvojene delove čovekovog tela i stvari odvojene od čovekovog tela namenjene medicinskoj svrsi, primenjuju se odredbe posebnih propisa.

Alternativna formulacija:

Posebni propisi uređuju status zasebnih delova čovekovog tela i stvari koje su odvojene od čovekovog tela, kada [ti] delovi i stvari služe medicinskoj svrsi.

Čl. 195 II – Prava savesnog držaoca

Savesni držalac ima pravo na naknadu troškova učinjenih radi zadovoljstva [...]

Alternativna formulacija:

Savesni držalac ima pravo na naknadu sredstava koje je u stvar za svoj [slatki] užitek uložio [...]

Glagoli našeg jezika mogu biti nepovratni i povratni; sastavni deo povratnih glagola je i okoštala zamenica *se* (radovati se, ponositi se). U nabrajanjima, kada u nizu sledi nekoliko povratnih glagola moguće je samo kod prvog ili negde drugde napisati *se*, tako da na drugim mestima ta okoštala

zamenica može da izostane. Međutim kada se u jednom nizu nabrajaju i povratni i nepovratni glagoli, stilski je korektno uz svaki povratni glagol staviti i njegov sastavni deo – zamenicu *se*, jer je inače trud koji čitalac mora da uloži kako bi glagole razvrstao prevelik i u celosti na štetu lasnog razumevanja rečenice; nigde se iz rečenice ne vidi gde prestaju glagoli koji su povratni i kod kojih se prvonaznačena zamenica *se* podrazumeva, a gde počinju nepovratni na koje se takva naznaka ne odnosi:

Čl. 10 II Nacrta – Množina imalaca

Ako zakonom nije drukčije određeno, stvarno pravo na pokretnoj stvari koje sadrži pravo na državinu zasniva se, prenosi i prestaje po punovažnom pravnom poslu [...]

bolje:

Ako zakonom nije drugačije određeno, stvarno pravo na pokretnoj stvari koje sadrži pravo na državinu zasniva se, prenosi se i prestaje po punovažnom pravnom poslu [...]

Naš jezik ima sedam padeža, i dok su oni u gramatici ravnopravni, u stilistici su neki omrženi, a drugi pak poželjni. Uvek se valja kloniti padežnih oblika koji dovode reč u neprirodan glasovni sastav ili joj u rečeničnoj konstrukciji daju naglašenije mesto od onog koje joj po toku misli pripada. Iako je red reči u našem jeziku načelno slobodan, ljudi sa osećajem za jezik ne biraju svaki red reči i po pravilu i određene padežne oblike upotrebljavaju samo na kraju, u sredini ili na početku rečenice iako ih je formalno moguće upotrebiti u bilo kom delu rečenice. Čl. 11 II Nacrta sadrži primer naporene upotrebe padežnih oblika umesto upotrebe odgovarajućih jasnijih priloških odredbi ili pomoćnih rečenica:

Čl. 11 II Nacrta – Zasnivanje, prenos i prestanak stvarnog prava pravnim poslom

Ako zakonom nije drukčije određeno, stvarno pravo na pokretnoj stvari koje sadrži pravo na državinu zasniva se, prenosi i prestaje *po punovažnom pravnom poslu pribavljanjem državnine* koja odgovara pravu koje se stiče, odnosno prestankom državnine koja odgovara pravu koje prestaje, a ako je zakonom tako određeno – upisom sticanja odnosno prestanka u javnom registru (registrovano stvarno pravo na pokretnoj stvari).

U ovoj i u drugim rečenicama u Nacrtu srećemo interesantnu upotrebu lokativa sa predlogom *po*, koja našem jeziku nije nepoznata: *po pravnom poslu*, umesto uobičajne i jasne naznake: na osnovu pravnog posla, koju srećemo primerice u crnogorskom Zakonu o svojinskopravnim odnosima (čl. 28) i Borićevom nacrtu Zakona o stvarnim pravima za bosanske entitete (čl. 109). *Po ugovoru* ipak nije isto što i *na osnovu ugovora*, a kada se takav padežni oblik spoji sa klimavom upotrebom instrumentala kao priloške odredbe za vreme (pribavljanjem državnine), rečenica postaje teška za praćenje i najpažlji-

vijem čitaocu. Kada god dve reči iste vrste stoje jedna do druge, a imaju samo formalno isti ili sličan završetak, treba ih razdvojiti.¹⁴

Izbor dobrih naslova za sastavljeni tekst je posebna umetnost. Naslov je kratka apstrakcija čija je jedina svrha da poentirano ukaže čitaocu šta će ispod njega pročitati. Iz toga slede dva uslova koji svaki naslov mora da ispuni: on mora da bude u tematskoj sprezi sa tekstom koji označava i – podređen čitaocu, a ne pišćevom toku misli i logici celine koju pisac uvek u glavi ima. Nema nikakvog opravdanja da iznad člana 33 Nacrta, u kome je navedeno četiri vrste nepokretnosti čiji vlasnik ne može biti strano lice, stoji naslov u jednini: *Nepokretna stvar na kojoj strano lice ne može imati pravo svojine*. Čitalac koji lista zakon i naiđe u glavi Državina i pritežanje na naslov odeljka *Državine*, ostaje zbunjen na isti način kao i dok čita ovu rečenicu. Moglo se reći *oblici i vrste državine* ili *vidovi državine*, kako stoji u čl. 42 II. Isto važi i za odeljak *Svojstva* koji obuhvata čl. 45-52; zašto je na odmet jasno napisati *svojstva državine*?

No postoji još jedan uslov koji dobar naslov mora da ispuni. Pošto čitaoci (zakona) prilaze naslovima kao apstraktima odredbi, onda oni, bez logičkog, ali zato sa ljudskim opravdanjem očekuju da se naslov sastoji iz imenica i sintagmi koje su makar i malo apstraktne. „Konkretne reči“, odnosno reči koje označavaju „konkretne pojmove“ nisu podobne da same stoje u naslovu:

Čl. 18 Nacrta – Životinja – kućni ljubimac

Na stvarna prava na životinji koja obitava u kući i ne uzgaja se radi prehrane, rada, ekonomskih razloga odnosno otuđenja (kućni ljubimac) primenjuju se posebne odredbe ovog zakonika i drugih propisa.

Umesto toga, uputnije je bilo član nasloviti ovako: (*Pravni položaj životinja* ili *Položaj kućnih ljubimaca*).

Dobra nomotehnika je nezamisliva bez dobrog jezičkog formulisanja i otuda su te dve stvari nerazdvojne. Osim po broju slova sitnih, ali po domeću krupnih stilskih pa i gramatičkih pogrešaka koje se sreću u gotovo svakoj odredbi, Nacrt Zakonika o svojini i drugim stvarnim pravima i inače odlikuje neobična nomotehnika. Nevolja je što se opšti nomotehnički kvalitet teško može ilustrovati primerima, kako je to bilo moguće kod jezičko-stilskih nedostataka. Otuda čitalac, da bi se složio sa mojim sudom o nomotehnici pisaca Nacrta, mora prvo da se upozna i sa samim Nacrtom.

Svakom pisanju zakona prethodi prećutan ili izričit nomotehnički program. U pogledu dobrog i lepog jezika zakonopisci nailaze na uske i tvrde

14 Tomislav Maretić, *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, 664 d.

granice koje postavljaju rezoni opšte i posebne pravne stilistike. No u pogledu niza drugih pitanja njihova sloboda je srazmerno veća; na piscima zakona je da odluče da li će i koliko će opštih odredbi sadržati zakon, da li će nešto propisati kao otvoren izuzetak od pravila ili zasebno regulisati, koje se odredbe i u kojim slučajevima shodno primenjuju i konačno šta uopšte zakon treba da sadrži, a šta može odnosno treba biti prepušteno ili ostavljeno nauci i sudskoj praksi. Stave li u zakon premalo, takav zakon će biti primenjivan po slučaju i po upitnim shvatanjima. Lica koja zakon primenjuju neće moći pouzdano da prodru u rezonovanje tvorca zakona. Bez opštih pravila, sudovi će pribеći problematičnim analogijama, bez opštih pojmova izgubiće se dragocene veze i sličnosti srodnih slučajeva iz vida. Stave li u zakon njegovi pisci međutim previše, misleći da u svakoj prilici treba da ponove svaku pojedinost i da baš oni u tom trenutku za sva vremena i sve prilike drže bez zablude sve igre života u vidu, onda će tekst zakona nužno dobiti dogmatske obrise i odvratiti lica koja zakon primenjuju da razmišljaju o stvarima umesto o rečima. Ukratko, odvešće u pojmovnu jurisprudenciju.

Član 522 indikativan je za nomotehniku celog Nacrta:

Čl. 522 Nacrta – *Zadržanje (st. I-III)*

(1) Pravo zadržanja je zakonom određeno pravo poverioca (zadržalac) da dužnikovu stvar odnosno hartiju od vrednosti koja je u njegovoj državini zadrži dok mu se određeno ili određivo dospelo potraživanje ne namiri, i da, osim ako je stvar nepokretna, to potraživanje namiri iz njene vrednosti pošto o nameri namirenja blagovremeno obavesti dužnika.

(2) Poverilac ne stiče pravo zadržanja ako je dužnikova stvar odnosno hartija od vrednosti kod njega protiv volje dužnika, ako mu je predata na čuvanje, poslugu ili iz proste uslužnosti, kao i ako ju je pribavio kao dužnikov punomoćnik.

(3) Poverilac ne stiče pravo zadržanja punomoćja dobijenog od dužnika, druge dužnikove privatne ili javne isprave, ličnih zapisa, kao ni stvari koje se ne mogu odnosno ne smeju prodati.

Već prvom stavu ovog člana mogu se uputiti ozbiljne jezičko-stilske zamerke: deverbal od glagola *zadržati*, morao bi u našem pravnom jeziku glasiti *zadržaj*, kao što imamo i *održaj* od *održati*; ako se želi naglasiti da je reč o stanju koje traje, treba imenicu izvesti iz trajnog a ne svršenog glagola – dakle *zadržavanje*, kako i stoji u Zakonu o obligacionim odnosima (čl. 286, 728), a ne *zadržanje* ili *zadržaj*; rečenica ima čak četiri subjekta (pravo zadržanja, poverilac, potraživanje, stvar) što otežava njeno praćenje; jedna rečenica se pojavljuje kao nosilac dve potpuno različite misli – prava na zadržavanje i prava na namirenje. No ovaj član u celini boluje i od dva temeljna *nomotehnička nedostatka*. Prvi je taj što se *naslov člana* koristi kao noseći pojam odredbi, te se govori o tome da „poverilac ima pravo zadržanja stvari“ umesto jednostavno da poverilac može ili ima pravo da stvar zadrži. Sam institut *zadržanja* već

je nazvan prema njegovom temeljnom subjektivnom pravu – pravu poverioca da dužnikovu stvar *zadrži*. U Nacrtu je međutim sam naziv za subjektivno pravo – prema kome je dakle nazvan institut – izveden iz naziva instituta: *pravo zadržavanja*. To bi bilo kao kada bi se iz *paprike* izveo naziv *paprikaš* za jelo od paprike, a zatim iz *paprikaša* izveo naziv za papriku, na primer *paprikašanka*. Takva šema se ponavlja kroz čitav Nacrt: svojina – pravo svojine, službenost – pravo službenosti, ručna zaloga – pravo ručne zaloge. Nedostaci takvog pristupa posebno su upečatljivi kod nas, gde mnogi termini nisu smisleni izrazi za označavanje shvaćenog pojma već dosledne prevedenice stranih termina. Titular službenosti ima *pravo služenja*, pravo da se, recimo, određenim zemljištem posluži, on ima i *službenost* na poslužnom dobru, ali jezički nema *pravo službenosti* (v. čl. 298 i sl.).

Drugi nedostatak nomotehničkog programa koji indikuje član 522 je posebno gravidan. On se sastoji iz upornog udvajanja nosećih pojmova članova, te se tako u čl. 522 stalno govori o zadržavanju „stvari odnosno hartije od vrednosti“. Takvo udvajanje je problematično već sa stanovišta pravne dogmatike jer su i hartije od vrednosti stvari u smislu čl. 15 Nacrta. Nomotehnički je to udvajanje upadljivo jer svedoči o nomotehničkom programu u kome se sudiji i drugim licima ne poverava pravilno tumačenje, niti prosta analogija kakva bi bila shodna primena člana na hartije od vrednosti (ako se drži da nisu stvari), ili pak pojednaka primena na određena i određiva potraživanja. No i u odsustvu poverenja prema sudovima, takvo za oko i razum neprijatno više puta ponovljeno udvajanje moralo je piscima signalizirati da je zarad čitkosti neophodno da apstrahuju viši pojam ili pribegnu nekom drugom nomotehničkom triku, kakva je naznaka da shodno važi i za hartije od vrednosti. Kako pisci ništa slično nisu uradili, doveli su sami sebe u neprijatnu situaciju da im je prvi stav, odnosno prva rečenica zapravo gramatički nekompletna. To se vidi tek kada se rečenica više puta pročita jer je toliko komplikovana da je mozak iz prvog, pa ni drugog čitanja uopšte ne može celu prihvatiti, već je po delovima raščlanjuje – prema važećem uzusu našeg jezika zamenica u jednini („njene“ u Nacrtu) se ne može upotrebiti za označavanje alternativno određenog pojma („stvar odnosno hartija od vrednosti“) tako da označi obe alternative. Ne može se reći „šolja i čaša duguju njenu čistoću domaćici“ i ne može se reći da poverilac koji drži stvar odnosno hartiju od vrednosti može da se namiri iz „njene vrednosti“.

Stilski i nomotehnički *prvi stav* člana 522 Nacrta bolje bi glasio ovako:

Alternativna formulacija čl. 522 I – Zadržavanje dužnikovih stvari:

(1) Poverilac ima pravo [može] da do namirenja svog dospelog potraživanja zadrži dužnikovu stvar koja se kod njega nalazi [koju drži]. *Ili čak:* Poverilac ima pravo da do namirenja svog dospelog potraživanja nastavi da drži dužnikovu stvar.

(2) Potraživanje radi čijeg se namirenja stvar zadržava mora biti određeno ili određivo.

(3) Poverilac ima pravo [može] da se namiri iz zadržane pokretne stvari tek nakon što o takvoj [svojoj] nameri obavesti dužnika.

[(4) Shodno važi i za hartije od vrednosti. *Ili*: Poverilac pod istim uslovima može zadržati i hartiju od vrednosti]

Od tog stava bi se, kako se vidi, mogao napraviti čitav zaseban član. Da raslojavanje postojećih članova na više zasebnih ne bi bilo na štetu, već naprotiv od koristi za Zakonik, najbolje se vidi ako se *osnovna podela* Zakonika uporedi sa podelom u odsecima o stvarnom pravu u građanskim zakonima i drugim uporedivim zakonima. Prema Nacrtu čitav Zakonik o svojini i drugim stvarnim pravima podeljen je na *delove i njihove odeljke*, a samo izuzetno i na *glave i pododeljke*. Naš uzorno nomotehnički sređen Zakon o obligacionim odnosima, kao i knjige većine građanskih zakonika, podeljen je trostepeno – na glave, odeljke i odseke, a naš možda nomotehnički i najuspešiji zakon – Zakon o nasleđivanju, sadrži trostepenu i četvorostepenu podelu u okviru koje se pregledno nižu članovi. I svaka knjiga Nemačkog građanskog zakonika podeljena je trodelno ili četvorodelno (Abschnitt, Titel, Untertitel, Kapitel), a četvorodelnu podelu sadrži i Borićev nacrt Zakona o stvarnim pravima za bosanske entitete iz 2005. godine. U našem Zakoniku je osnovna dvostepena podela regulacije komplikovane stvarnopravne materije, kao deo osnovnog nomotehničkog programa, gotovo nužno dovela do sažimanja i teško razumljivih, čak gramatički neispravnih članova.

Ni sa drugim stavom člana 522 ne stoji ništa bolje nego sa prvim. Oba stava sastoje se iz po jedne *nepravilne* rečenice. Pisci Nacrta su se odlučili da u drugom stavu u obliku uslovne rečenice odrede kada poverilac nema pravo da dužnikovu stvar zadrži iako su uslovi za zadržavanje iz prvog stava ispunjeni. U našem jeziku pomoćne rečenice koje se nadovezuju na istu glavnu rečenicu ne mogu bez veznika crpeti informacije jedna od druge („naljutiću se ako baciš sladoled, ako ti on padne“). Međutim u drugom stavu člana 522 čitalac će naići na jedinstvenu gramatičku akrobaciju: u drugoj i trećoj uslovnoj pomoćnoj rečenici (drugoj i trećoj rečenici od tri rečenice koje počinju sa *ako*), kao *objekat (!)* figurira *zamenica (!) subjekta (!)* prve uslovne rečenice (stvar, je). Drugi stav člana 522 mogao bi da glasi ovako:

Alternativna formulacija čl. 522 II:

Poverilac nema pravo [ne sme] da zadrži stvar koja se kod njega našla [koju drži?] protivno dužnikovoj volji [mimo volje dužnika?], ili mu je predana na čuvanje ili poslugu ili iz čistog obzira [proste uslužnosti].

U nomotehnici su poznati brojni postupci koji omogućavaju optimalno izlaganje osnovnih i pomoćnih informacija. Ti postupci, razume se, ne služe da bi tekst više ličio na neki visoki propis kakav je zakon, već da bi se prostorno i smisleno optimalno izrazio određen sadržaj. Kod nas je može se reći i uobičajno da se poseban izraz koji stoji za neki pojam naznačava u zagradi nakon definicije pojma ili neke druge sekvence teksta koja je sa takvim poseb-

nim izrazom na neki način logički povezana. Takva veza se u Nacrtu na više mesta ne vidi ili je jezički isiljeno uspostavljena:

Čl. 171 – Čovekov leš i posmrtni ostaci

Na čovekovom lešu, odnosno posmrtnim ostacima (leš), mogu se imati stvarna prava spojiva sa prirodom preostatka ljudske ličnosti i sa svrhom tih prava, a ne mogu se vršiti radi dobiti, protivno shvatanjima prometa, moralu i pravu na pijetet.

Čl. 134 – Vaspostavljanje ranijeg stanja

Ako se pokretne stvari različitih vlasnika (spojene odnosno pomešane stvari) tako spoje ili pomešaju (nova stvar) da je bez većih oštećenja odnosno nesrazmernih troškova moguće vaspostaviti njihovo ranije stanje, odnosno razdvajanje, a da oni nisu uredili svojinske odnose na novoj stvari, svakome se vraća njegova stvar o trošku nesavesne strane, a inače – o zajedničkom trošku.

Čl. 176 – Nalazač blaga

Nalazač blaga je lice koje skriveno blago otkrije, tragajući za njim ili slučajno, samo [umesto *sâmo* koje je ovde pogrešno] ili zajedno sa drugim licem, kao i lice koje blago prvo opazi odnosno koje prvo uspostavi fizičku državinu na njemu (sunalazači).

Čl. 79 – Svojina

Pravo svojine je najšire pravo lica (vlasnika), u granicama zakona i pravnog poretka, po svom nahođenju postupati sa svojom stvari, a naročito držati je, upotrebljavati, prisvajati koristi od nje, menjati joj svojstva i namenu, otuđiti je ili na drugi način njome raspolagati, sve ostale isključiti od uticaja na stvar, zahtevati je od svakoga ko je drži bez pravnog osnova, kao i ne vršiti svoja ovlašćenja u pogledu nje.

Kao i u primerima iz prethodnih pasusa, i u poslednjem navedenom čl. 79 pisci Nacrta Zakonika su više odvojenih misli neprirodno stavili u jednu – opet nepravilnu – rečenicu. U prvom delu rečenice, pre zarez, formulisan je tobožnji pravni klasik *da je „pravo svojine“ najsveobuhvatnije pravo*, ali je naizgled bez razloga naglašeno da je to najsveobuhvatnije *pravo lica* (koga inače?), verovatno da bi se stvorio prostor da se u zagradi naznači da je zakonski naziv za titulara „prava svojine“ *vlasnik*. Zatim posle prvog zarez sledi neuobičajna naznaka da je postupanje vlasnika sa stvari ograničeno *zakonom i pravnim poretkom*; neuobičajna, jer su i zakoni deo pravnog poretka.

Tek kada se umetnuta naznaka o granicama „prava svojine“ i zakonske egzemplifikacije svojinskih ovlašćenja stave po strani, na videlo izlazi da se iza ove nečitljive rečenice krije logički nekonzistentno razmišljanje: *pravo svojine je (1) najšire pravo lica, da (2) po svom nahođenju postupa sa (3) svojom stvari*. Koje je uže pravo od prava *svojine* koje neko lice može imati da *po svom nahođenju postupa sa svojom stvari*? Pravo svojine se ili može odrediti kao najšire pravo da se postupa sa stvari ili pak kao pravo da se po sopstvenom nahođenju postupa sa stvari, ali je besmisleno reći da je to najšire pravo da se

po sopstvenom nahođenju postupa sa stvari. Da je uz sav veliki i nepotreban trud da se svi u nauci dobro razrađeni instituti u Nacrtu tobože precizno i detaljno jezički fiksiraju, *svojina* ostala neodređena, najbolje se vidi iz toga što i u samom Nacrtu piše da titular „prava svojine“ ima pravo da postupa sa *svojom* stvari po sopstvenom nahođenju. Očito je dakle da i za pisce Nacrta postoji određen činjenični skup iz koga proističu svojinska ovlašćenja. Suština svojine se ne iscrpljuje u bezdašnom nabranjanju ovlašćenja koja iz nje proističu i koja se ne mogu tek tako podvesti pod pseudopojam „prava svojine“, već su svojinska ovlašćenja mene ili tebe ili nekog trećeg lica, i po prirodi stvari i po Nacrtu Zakonika, samo posledica toga što je neka stvar moja ili tvoja, što je nešto mojina ili tvojina, neutralno rečeno *svojina*. Ne postoji nekakvo subjektivno „pravo svojine“ kao upotrebljivi pravni pojam; suština svojine nije u ovlašćenjima, već u *imanju nečega kao svog* iz čega proističu razna pojedinačna prava (ovlašćenja), nekada toliko mnogostruka da sudbina stvari samo od volje njenog vlasnika zavisi (šolja za kafu), a nekada toliko sužena da se dozvoljene radnje, odnosno ovlašćenja vlasnika na prste mogu pobrojati (zemljište uz morskou obalu). – Ne stiču ljudi nikakvo pravo svojine (čl. 87 Nacrta), već same stvari, a iz toga što stvar imaju, što je ona njihova svojina, proističu posebna prava (ovlašćenja), ali delom i obaveze njihov kao vlasnika.

U našim dosadašnjim pravnim propisima koji su određivali svojinska ovlašćenja, bilo je uobičajno da se naglasi da vlasnik može da postupa sa stvari „po volji“, „kako god ga je volja“ (čl. 93 OIZ), „po svojoj volji“ (§ 211 SGZ, čl. 10 ZOO). Pisci našeg Nacrta Zakonika su takvo izražavanje napustili i namesto njega u čl. 79 pogrešno upotrebili reč *nahođenje*, držeći da ta otmena reč u konstrukciji *prema svom nahođenju* znači koliko i *slobodno, po svojoj (slobodnoj) volji*. To međutim nije tako. Reč *nahođenje* izvedena je iz (ruskog) glagola *nahoditi* „nalaziti“ (ja nahodim/nalazim da ste u pravu) i znači koliko i „nalaz“, „mišljenje, sud, stav, shvatanje“¹⁵. Dati nekome da nešto čini prema svom nahođenju (viđenju, shvatanju) znači dati nekome za pravo da sam utvrđuje (prosuduje, nalazi) šta valja činiti uz nerazdvojivu konotaciju da ispravno ili barem uputno činjenje objektivno kao preddato postoji i da je pojedincu samo prepušteno da izradi nalaz te objektivne osnove. Roditelji treba da vaspitavaju decu prema svom nahođenju (ispravnosti i dobrobiti deteta), ali ne kako im je volja. Sudija koji obilazi pritvorsku jedinicu može po svom nahođenju odlučiti koje će uslove u jedinici ispitati i da li će i u kom obimu sa pritvorenicima porazgovarati. To naravno ne znači da sudija može proizvoljno da sačini plan kontrole, već da mu je ostavljeno da u stvarnim prilikama, a prema uputima zakonodavca utvrdi kakva kontrola je neophodna. Suština svojinskih ovlašćenja sastoji se međutim u potpunoj slobodi u širokim zakonskim okvirima, koja ne polaže račune nikakvim objektivnim kriterijumima korisnosti ili smislenosti. Ta sloboda proističe u našem slučaju iz čl. 23 u vezi sa čl. 58 I našeg Ustava. Sloboda u postupanju sa sopstvenom

15 Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika 1959–, s.vv. nahođenje, nahoditi I (5).

stvari samo je jedan oblik opšte slobode postupanja koja je zagarantovana u čl. 23 Ustava. Otuda je nomotehnički izvrsno postupio Borić kada je tu rasprostranjenu ustavno-zakonsku vezu podvukao u čl. 17 svog nacрта Zakona o stvarnim pravima za bosanske entitete jednom odvažnom, na prvi pogled pleonastičkom konstrukcijom:

Čl. 17 ZOS BiH (Borić) – Sadržaj prava vlasništva

Vlasništvo je stvarno pravo koje vlasniku daje ovlaštenje da slobodno i po svojoj volji stvar posjeduje, koristi i da s njom raspolaze, a svakoga od toga isključujući u granicama određenim zakonom.

Gramatički je član 79 našeg Nacrta Zakonika nepravilan jer je infinitiv iskorišćen na mestu na kome ne može da stoji. U tom članu stoji: „pravo svojine je pravo [...] postupati sa svojom stvari, držati je, upotrebljavati [je], prisvajati koristi od nje, menjati joj svojstva i namenu, otuđiti je ili na drugi način njome raspolagati, sve ostale isključiti od uticaja na stvar, zahtevati je od svakoga ko je drži bez pravnog osnova, kao i ne vršiti svoja ovlašćenja u pogledu nje“. Konstrukcija *pravo + infinitiv* može se upotrebiti kao sintaksička konstrukcija, mada je neuobičajna u srpskom jeziku (svaka žena ima pravo rađati – svaka žena ima pravo da rađa), ali se nikako u našem jeziku ne može upotrebiti kao leksikološka tvorba čiji je rezultat zasebna sintagma *pravo rađati*, *pravo menjati*, *pravo misliti*. Umesto toga moraju se upotrebiti postverbalne imenice (pravo rađanja, pravo mišljenja, pravo okupljanja).

Opsesivna upotreba infinitiva je manir savremenog hrvatskog zakonodavca, koji u strahu od „srbizama“, u neznanju vrši i hiperkorekcije, dakle zamene i tamo gde im ni po pravilima hrvatskog jezika nije mesto. Tako u čl. 40 Nacrta novog hrvatskog krivičnog zakona iz januara 2010. godine čitamo:

Svrha kažnjavanja je izraziti društvenu osudu zbog počinjenog kaznenog djela, jačati povjerenje građana u pravni poredak utemeljen na vladavini prava, utjecati na počinitelja i sve druge da ne čine kaznena djela kroz jačanje svijesti o pogibeljnosti činjenja kaznenih djela i o pravednosti kažnjavanja te omogućiti počinitelju ponovno uključivanje u društvo.

U stvarnosti ni ovde, kao ni u našem primeru nema mesta infinitivu, jer alternativna konstrukcija sa rečcom *da* (svrha kažnjavanja je da se izrazi društvena osuda) nije primer poznatog jezičkog balkanizma u kome se pomoćni glagoli ne koriste sa infinitivom glavnih glagola (hoću raditi) već sa njihovim prezentom za koji su vezani rečcom *da* (hoću da radim), već uobičajna obezličena konstrukcija (želimo da se napravi most). Razlika između te dve gramatičke pojave dobro se vidi u OIZ-u gde Bogišić u jednom te istom stavu člana 93 piše da vlasnik stvari „ima pravo da je drži, da se njome služi i da je uživa, da od nje uzimlje sve plodove i dohotke, da brani da se njome niko preko njegove ne bi služio, iz njegove mu je držine uzeo, ili mu državu na koji drugi način priječio“, a zatim dodaje da „vlasnik *može* stvarju *raspolagati* po volji“.

Bogišić je svoj OIZ pisao za zemlju bez moderne pravne kulture i bez pravника. Otuda su pojašnjenja i razrade uvreženih pravničkih pojmova kao što je pojam raspolaganja opravdana okosnica njegovog nomotehničkog programa. Da li je u savremenim prilikama u kojima klasične postavke stvarnog prava spadaju u obrazovanje svakog pravnika bolje i lepše da stoji naopširno i još gramatički nepravilno nabranje svojinskih ovlašćenja, kako je učinjeno u čl. 79 Nacrta Zakonika, ili pak više jasnih i skladnih, misaono zaokruženih rečenica, kako je to učinjeno u čl. 7 Zakona o svojinskopravnim odnosima Crne Gore ili čl. 17 Borićevog nacrta Zakona o stvarnim pravima za bosanske entitete, neka čitalac sam presudi:

Čl. 79 Nacrta – Svojina

Pravo svojine je najšire pravo lica (vlasnika), u granicama zakona i pravnog poretka, po svom nahodjenju postupati sa svojom stvari, a naročito držati je, upotrebljavati, prisvajati koristi od nje, menjati joj svojstva i namenu, otuđiti je ili na drugi način njome raspolagati, sve ostale isključiti od uticaja na stvar, zahtevati je od svakoga ko je drži bez pravnog osnova, kao i ne vršiti svoja ovlašćenja u pogledu nje.

Čl. 6 ZOS CG – Pravo svojine

- (1) Svojina je najpotpunija vlast na stvari.
- (2) Vlasnik ima pravo da svoju stvar drži, da je koristi i da njome raspolaze u granicama određenim zakonom.
- (3) Svako je dužan da se uzdržava od povrede prava svojine drugog lica.

Čl. 17 ZOS BiH (Borić) – Sadržaj prava vlasništva

Vlasništvo je stvarno pravo koje vlasniku daje ovlašćenje da slobodno i po svojoj volji stvar posjeduje, koristi i da s njom raspolaze, a svakoga od toga isključuje u granicama određenim zakonom.

Ja sam u ovom radu poglavito govorio o zakonima iako je svakome i bez pravničkog obrazovanja jasno šta se i kako od rečenog podjednako odnosi i na ostale vrste propisa (*analogija!*). Granice jezika postavljene su tamo gde se završava ljudska pamet sagovornika; ljudski jezici su genetički vezani za ljudsku pamet i ne mogu se bez gravidnih posledica po razumevanje upotrebiti u razgovoru (zakonu) u kome se polazi od toga da čitaocu fali pamet. Svegovoreći zakon nije ideal, već iluzija. U razvijenijim pravnim kulturama u pogledu jednog slučaja zakoni govore manje nego u manje razvijenim porecima (svako može uporediti pruske zakone i savremene nemačke zakone, ili naše stare i moderne krivične propise), ali zato savremeni zakoni daju opšti nauk pravnom rezonovanju i vode svoje čitaoce kroz umni poredak zakonopiščevih ideja opremajući ga tako da ispravno reši svaki slučaj, pa i onaj na koji pisac zakona nije mislio. Još jedan primer:

Čl. 83 Nacrta – Ograničenja na osnovu pravnog posla

- (1) Ako zakon ne propiše drukčije, vlasnik može da pravo svojine uslovi, oroči, ograniči ili optereti.

(2) Kada se vlasnik pravnim poslom obaveza da ne otuđi stvar ili da ne zasnuje teret na njoj, kada oroči svojinu, ograniči je ili je uslovi, obaveza deluje prema trećem licu ako je upisana u odgovarajući javni registar ili mu je poznata, odnosno nije mu mogla ostati nepoznata.

Čl. 21 ZOS BiH (Borić) – Ograničenja prava vlasništva na temelju pravnog posla

(1) Vlasnik može u svaku svrhu koja nije zabranjena svoje pravo ograničiti ili opteretiti.

(2) Ako vlasnik pravnim poslom odredi zabranu otuđenja ili opterećenja nekretnine ta zabrana djeluje prema trećima samo ako je upisana u zemljišnu knjigu.

Zakon čija su ne samo prethodna premišljanja, što je poželjno, već i odredbe zgrčene oko detalja teži kazuističkom ili pojmovnom idealu koji nije niti moderan niti poželjan. Bolje je da zakonodavac govori odmereno a korisno, nego da zine toliko široko da se na kraju ni osnovni glasovi odredbi ne mogu raspoznati. Bolje je da je u zakonu osnovna misao jasno i upečatljivo formulisana, tako da svako može lasno da uhvati osnovnu ideju koju će putem analogije i drugih uobičajnih metoda pravnog rezonovanja gotovo i nesvesno moći da proširi gde je potrebno, nego da rečenice izražavaju čitave pletenice od suštinskih i osnovnih misli sa jedne strane i detaljima i naročitim slučajevima opterećenih misli sa druge strane.

I inače je najgrublja pravnometodološka, pa tako i nomotehnička greška da se od nekog zakona očekuje neposredan nauk o materiji koju reguliše. Kao što ni kuhinjski recept nikada ne može da zameni lonac koji kipi, a ribarski priručnik bacanje mreže, tako ni slova zakona nikada ne mogu da zamene stvari koje zakon uređuje, baš kao što ni u egzaktnim naukama – nasuprot predstavama koje su ranije postojale – teorije ne mogu da budu puko preslikavanje stvarnosti koju opisuju i objašnjavaju. Jezik je sredstvo za izražavanje i preizražavanje viđenih stvari i misli; ma kako oštroumno i cepidlački bio upotrebljen, on ne može da zameni neposrednu spoznaju same stvari – one na koju se misli odnose. Stvarnopravni zakonodavac zatiče oranice, zatiče građevine, zatiče zalogu i plodouživanje, susede i njihove kolske prolaze i popadale plodove kao čiste pojave i svrsishodne konstrukcije života čiji sadržaj svako razume i oseća i bez naročitog propisa. Otuda propis te institute može da profiliše, profini, uredi ili možda zabrani, ali se ne može staviti na njihovo mesto i zameniti njihovu spoznaju kao pojedinačnih i opštih tekovina života.

Krivično pravo nudi najbolji primer da i najiskrenije i najnespornije ubeđenje čitave generacije pravnika o ispravnosti njihovih konstrukcija i viđenja pravne stvarnosti može biti – pogrešno, kao što i u prirodnim naukama naučnici često decenijama savesno tvrde nešto što nije istinito. Otuda stvarnopravni zakonodavac ne sme olako da pristupi prepisivanju udžbeničkih šema i naučnih postavki. Za svega sto godina, u dvadesetom veku, krivičari su isprva napustili naizgled spasonosno psihološko određenje umišljaja i nehata

kao oblika krivice, da bi posle i sam umišljaj (i nehat) razdvojili od krivice i preneli ga u problematiku deliktne činjeničnog skupa (bića krivičnog dela). Iz tog razloga nemački krivični zakonodavac je u međuvremenu odustao od zakonskog definisanja umišljaja i nehata. Decenijama su u nemačkom Krivičnom zakoniku u odredbama o podstrekavanju bili navedeni naizgled očiti primeri, da bi ih na kraju zakonodavac izbrisao, jer je držao da takvi primeri smetaju sagledavanju stvarnosti – naučnom razgraničenju podstrekavanja i posrednog izvršilaštva.¹⁶

Nacrt Zakonika sadrži više primera za preuranjeno ozakonjenje neprevrelih teorija i ličnog ili po inerciji preuzetog naučnog gledišta. Tako je u članu 79, kojim počinje odeljak o svojini, izabrana jezička formulacija koja odgovara jedino upitnom konceptu subjektivnog prava svojine iza koga stoji shvatanje „prava svojine“ kao dela pravnog odnosa (vidi više komentar uz čl. 79 Nacrta). Samo pojedini naši pravni autori strogo razlikuju svojinu i „pravo svojine“, kako se to i u Nacrtu Zakonika (ponegde) čini. U srpskom Ustavu sama svojina je određena kao pravo (up. čl. 58 I, II); u Borićevom nacrtu Zakona o stvarnim pravima za bosanske entitete takođe nema razlike između svojine i prava svojine (up. čl. 17), a naš važeći Zakon o osnovama svojinsko-pravnih odnosa kontinuirano govori o *pravu svojine*, ali nikada o *pravu susvojine*, već samo o *susvojini*. Naša pravna tradicija poznaje mnoge starije propise u kojima postoje formulacije koje ne bi smetale različitim viđenjima. Moglo se, na primer, prosto u okviru odeljka o svojini govoriti o *pravima vlasnika*, čime bi još uvek nerazjašnjena zbrka oko sadržaja i upotrebe izraza *svojina* i sintagme *pravo svojine* mogla lako da se zaobiđe.

Koliko nerazlikovanje didaktičnih i pomoćnih naučnih konstrukcija od suštinskih pojmova može biti pogubno kada nomotehnički program zakonopisaca nastoji da preslika udžbeničke šeme u zakon, u Nacrtu Zakonika najbolje se može ispratiti na primeru državine. U predloženoj regulaciji zakonopisci ne samo da državinu nisu odredili kao stvarnu vlast (up. npr. čl. 39 II gde se državina arbitrerno zagovara kod lica nesposobnih za rasuđivanje i kada nemaju stvarnu vlast), već su i prevideli provizoran domašaj naučne konstrukcije sopstvene (vlasničke) i korisničke državine i fiksirali ih kao ontološke podvrste državine. Sopstvena (vlasnička) državina i korisnička državina u stvarnosti nisu podvrste državine, kako bi iz stilizacije čl. 36 Nacrta Zakonika i njegovih drugih odredbi proizilazilo, već *pomoćne konstrukcije* pri formulisanju činjenog skupa održaja i nekih drugih pravnih instituta kod kojih su kao tobožnja vrsta državine u stvarnosti označena dva nezavisna uslova: (1) državina kao stvarna vlast i (2) shvatanje stvari kao svoje ili tuđe (na nemačkom: *Willensrichtung*).

U jednom objašnjenju sastavljenom povodom izrade Nacrta Zakonika čitamo da državina nije običan pojam već „tip“, te da je sledstveno:

„državina kada se definiše posredstvom faktičke vlasti u pogledu stvari, otvorena čak u oba pravca [...] naime kako u tom smislu da se

16 Up. E 1962 (Entwurf eines Strafgesetzbuches), beleška uz § 30 (str. 150).

prihvata da nešto nije državina, iako jeste faktička vlast, tako i u tom smislu da se prihvata da nešto jeste državina, iako nije faktička vlast“, i nešto pre toga: „Ukratko, kvalifikovanje neke situacije kao državine ili ne-državine vrši se (pravno-politički tj.) na osnovu poželjnosti ili nepoželjnosti da se određene pravne posledice nadovežu na takvu situaciju – bila ona situacija faktičke vlasti ili ne bila“.¹⁷

No, iako je pojam državine otvoren pojam odnosno tip, to ne znači da se u njega po nekoj spoljnoj potrebi, recimo da bi se objedinila (pre)dispozicija jedne pravne posledice, može staviti bilo šta. Tipovi su otvoreni pojmovi utoliko što im se ne može unapred iscrpno odrediti sadržaj, utoliko što je nemoguće unapred reći šta je sve držanje odnosno stvarna vlast, a šta ne. Ali njihov sadržaj ne proističe iz konstruktorskog talenta pisaca zakona ili nekog drugog lica koje se pojmom koristi, već vodećeg sadržaja pojma, što je u slučaju državine *držanje (stvarna vlast)*, a ne zaštita. Ono što je prema mehanizmima i profilu *državinska zaštita*, može se po potrebi preneti i na različite prilike u kojima nema državine odnosno stvarne vlasti, ali time te prilike, koje u stvarnosti nisu državina, naravno ne postaju državina, već se samo štite mehanizmima državinske zaštite *kao* državina.

Ako se u Nacrtu Zakonika državina odredi kao faktička vlast (čl. 36), a zatim po potrebi pojam državine doradi tako da se *u tačno određenim slučajevima* uzima da državina postoji i kada nema stvarne vlasti, i obrnuto *u tačno određenim slučajevima* da ne postoji kada takva vlast postoji, onda to više nije nikakav tipski pojam, već običan enumerativni pojam – pojamovna konstrukcija za koju je čisto označavanja radi upotrebljena reč *državina*.

Udžbenici kao didaktičke knjige nastoje da institute, obično u početku, izlože apstraktno, a zatim da množe različite institute među sobom. Otuda se u udžbenicima u lekciji o sticanju svojine iskorišćava već učinjena obrada državine i sticanje svojine se objašnjava kroz institut državine ili se pak institut državine pojašnjava kroz sticanje državine. U udžbeniku ili dobrom komentaru u odredbama o sticanju svojine, čitalac će pročitati da osim od vlasnika lice može steći svojinu i od ovlašćenog lica u skladu sa posebnim odredbama iz potpuno drugih zakona koje takvo ovlašćenje uređuju. Kakva je međutim korist da se sve te informacije stave u jednu sluholomnu odredbu, kao recimo u čl. 87? Kakva je korist od toga da se, kao u članu koji uređuje prava lica čije je pravo preče kupovine povređeno (vidi više čl. 101 I), i ovako predugačka rečenica opterećuje informacijom da se u korist tog lica može preinačiti samo punovažan ili rušljiv ugovor? Samo ti ugovori se i mogu preinačavati, a već iz smisla instituta prava preče kupovina proističe potreba da se i punovažni i rušljivi ugovori na zahtev ovlašćenog lica preinače. Neka svaki čitalac na primeru čl. 87 za sebe oceni da li je bolje da

17 Vladimir Vodinelić, *Državina i pritežanje*, u: Promene stvarnog prava u Srbiji, Vesna Rakić-Vodinelić, (ur.), Beograd 2004, s. 49 (55).

odredbe sadrže britko i svakome razumljivo izražavanje ili je dobra nomotehnika ona u kojoj se svakom prilikom nastoji sve zamislivo znanje o nekoj pravnoj situaciji preseći:

Čl. 87 I Nacrta – Pokretne stvari [Sticanje pokretnih stvari]

Pravo svojine na pokretnoj stvari stiče se prenosom svojinske državine (predajom stvari) na osnovu punovažnog i za prenos svojine podesnog ugovora sa vlasnikom ili licem ovlašćenim da u svoje ime raspolaze njome, odnosno takve jednostrane izjave volje.

§ 287 SGZ

One pokretne stvari, koje se predati i uzeti mogu, prelaze na drugoga onda, kad se iz ruke u ruku drugome predaju.

§ 929 Nemačkog građanskog zakonika

Za prenos svojine na pokretnoj stvari neophodno je da vlasnik preda stvar sticaocu, i da se obojica slože da činom predaje sticalac postane vlasnik. Ako sticalac drži stvar na kojoj stiče svojinu [ili: ako se stvar već nalazi kod sticaoca], dovoljno je da prenos svojine ugovore [da se slože o prenosu svojine].

U srednjoevropskoj nomotehnici nemačkog tipa, u koju je do sada spadala i naša, zakonske odredbe opisuju apstrakciju tipičnih i slikovitih slučajeva pravnog života, dok se modifikacije kao zasebne ideje odvojeno uređuju. Tipiziranje je elementaran oblik ljudske spoznaje i razmišljanja i otuda odredbe koje polaze od uobičajnih ili prosto upečatljivih prilika i same zrače naročitom upečatljivošću, kako je to i u slučaju § 287 SGZ, ali i znatno sadržajnijeg § 929 Nemačkog građanskog zakonika. Nasuprot tome, prvi stav čl. 87 našeg Zakonika je teško razumljiv, ali i gramatički nepravilan, jer je nakon veznika *odnosno*, rečenica nastavljena kao da je u prethodnoj rečenici posle glagola stajala i naznaka na koju veznik *odnosno* ukazuje, a to nije slučaj. Posle veznika *odnosno*, sekvensa „na osnovu“ trebalo je da bude ponovljena, jer u prvom delu rečenice ne sledi neposredno posle glagola. Atribut *takve* („takve jednostrane izjave volje“) zbunjuje i najpažljivijeg čitaoca.

Dobri zakoonici po pravilu ne pokušavaju da odrede pojam *pomaganja* ili *podstrekavanja*, u krivičnom pravu, ili *državine*, u građanskom pravu. Istorijski razlog za to kod starih kodifikacija mogu biti nesuglasice u nauci i u komisiji, no u stvarnosti je to zato što su ti pojmovi *neodređivi*. Pojmovi kao što je pojam državine ili pojam potrošne stvari se *ne mogu* definisati na strog način koji bi razumeo nabrojanje njihovih bitnih – dovoljnih i nužnih – elemenata, već samo, po potrebi, izraziti drugim izrazom. To nisu obični apstraktni pojmovi, čiji se sadržaj iscrpljuje iz nabrojivih odlika koje su iz konkretnih pojmova koji prethode apstrahovane, već *elementarne ocene ljudske spoznaje*, koje kao smisljeni imenitelji obuhvataju više različitih pojava kojima prethode. Takve pojmove civilista *Larenz* nazivao je *tipovima* odnosno *tipskim pojmovi-*

*ma*¹⁸, dok se u krivičnom pravu, prema *Roxinovom* predlogu, označavaju kao *otvoreni pojmovi*.¹⁹ Otvoreni pojmovi koji se na silu definišu kao da su apstraktni pojmovi, nužno za sobom ostavljaju teško čitljive, mehanicističke definicije, koje, uz sve bogatstvo upotrebljenih izraza i podela, suštinski ne definišu pojam i žive nadalje kao zasebna zakonodavčeva stvarnost naspram života:

Čl. 38 – *Fizička državina, državina stanja i državina u mirovanju*

Državinu ima lice:

1. koje sa samom stvari, u dodiru sa stvari ili u bliskom prostornom odnosu sa njom, postupa kao vlasnik, imalac drugog ovlašćenja ili obaveze (fizička državina);
2. koje je u pogledu stvari uspostavilo stanje koje traje i koje je takvo da okolnosti slučaja upućuju na to da je stvar nečija (državina stanja).
3. koje u pogledu stvari samo privremeno ne postupa, ne može da postupa ili ne može da nastavi da postupa kao vlasnik, imalac drugog ovlašćenja ili obaveze (državina u mirovanju).

„Ne može se prevideti da tobože temeljno fiksiranje pojma [izvršilaštva] bez praznina, vodi pojmovnoj jurisprudenciji u najgorem značenju te reči. Razume se da su i krivičnom pravu potrebni precizni pojmovi; zbog toga se pojam izvršilaštva upravo i ne sme shvatiti i odrediti kao neodređeni pojam. Ali ako se recimo 'ovladavanje delom' (Tatherrschaft) [kao jedini kriterijum izvršilaštva] odredi nabravanjem potpuno omeđijanih odlika, onda je neophodno da se u svakom slučaju u kome se utvrđuje da li je po sredi izvršilaštvo [ili pak saučesništvo], odgovor na to pitanje da dedukcijom iz u zakonu omeđijanim odlikama određenog pojma izvršilaštva, umesto da se prema smislu i sadržaju radnje i posebnostima slučaja utvrdi da li je u stvarnosti po sredi izvršilaštvo ili ne. Ako se na primer ispravno primeti da je lice čija je radnja *uslov zabranjene posledice* po pravilu bitna ličnost u kriminalnom događaju i da zbog toga ovladava krivičnim delom – da je zbog toga izvršilac, pogrešno je pojam izvršilaštva izjednačiti sa stvaranjem nužnog uslova i zatim sve radnje koje tako određenom pojmu odgovaraju oceniti kao izvršilaštvo, a za ostale obrnuto držati da ni u kom slučaju nisu radnje izvršilaštva, bez obzira da li takav rezultat i dalje prati smisao razlikovanja izvršilaštva od ostalih oblika (sa)učesća u krivičnom delu. Pojam koji je tako određen i koji se tako primenjuje, stoji na putu smisljenoj analizi stvarnosti. Razuđenost stvarnosti ne da se zaobići arbitrarnim stvaranjem jednostavnih pojmova. Danas se u tome svi slažu.“²⁰ – *Roxin* se poslužio primerom iz krivičnog prava, a evo i primera iz građanskog prava:

Čl. 27 *Nacrta – Potrošna stvar*

Stvar koja se potroši odnosno sasvim ili znatno izgubi vrednost prvom upotrebom za koju je namenjena aktom raspolaganja, smatra se potrošnom stvari.

18 Karl Larenz, *Methodenlehre der Rechtswissenschaft*, Springer, Berlin ⁶1991, 461 dd.

19 Claus Roxin, *Täterschaft und Tatherrschaft*, De Gruyter, Berlin ⁸2006, 122 dd.

20 *Ibid.*

Nije li i štangla obogaćenog uranijuma, toner za štampač ili baterija potrošna stvar? Šta je sa veknom hleba ili olovkom? Šta je sa običnom školjkom koja više vredi kada se skuvana i pojedena proda turistima nego dok je sa algama obrasla i sveža? Kako je uopšte moguće da se u stvarnom pravu javni oblik stvari određuje prema sadržaju ugovora („namenjena aktom raspolaganja“)? Držanje i trošenje su elementarne radnje i *ne mogu* se definisati drugim pojmovima. To su priznali pisci nemačkog građanskog zakonika kada su pojam potrošnosti izričito odredili *samo za potrebe Građanskog zakonika*, a u „definiciji“ prosto ponovili ono što je u pojmu potrošnosti već sadržano:

Izvod iz § 92 nemačkog GZ

Potrošna stvar u smislu ovog zakona je stvar koja se troši kada se u skladu sa namenom koristi.

I na drugim mestima u Nacrtu nedostaje naznaka da je neki pojam određen samo za potrebe njegovih odredbi – „u smislu zakonika“. Tako čitamo:

Čl. 15 Zakonika – Stvar

Stvar je svaka materija na kojoj se može imati faktička vlast i svojina ili drugo stvarno pravo.

Nasuprot tome, u § 182 Srpskog građanskog zakonika, u čl. 4 Borićevog nacrta Zakona o stvarnim pravima za bosanske entitete, u čl. 2 II hrvatskog Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, kao i u § 90 Nemačkog građanskog zakonika pojam stvari je izričito određen *samo za potrebe zakona*. Zakonodavci su tako rekli da su reč *stvar* upotrebili samo u jednom od njenih značenja i da su ljudima i pravnicima ostavili da i dalje govore o *stvarima* u raznim prilikama koje stvarno pravo ne uređuje. U čl. 59 Zakonika o krivičnom postupku čitamo: „oštećeni ima pravo da u toku istrage ukaže na sve činjenice i da predlaže dokaze koje smatra važnim za *krivičnu stvar*“. Zakon o opštem upravnom postupku već u čl. 1. govori o *upravnim stvarima*. Stvar ne može biti „svaka materija“, kako stoji u čl. 15 Nacrta, jer je materija samo jedna za ceo kosmos. Podela materije na stvari proističe tek iz ljudskog pojmanja prostorne odvojenosti i funkcionalne različitosti njenih delova. U prirodi postoji samo materija, a stvari postoje u ljudskoj glavi. Otuda bi definicija stvari i kod nas u pogledu određenja prema pojmu materije morala glasiti kao u Hrvatskoj, BiH, Crnoj Gori: *stvar je deo materije, a ne sama materija*:

Pojam stvari

Stvar u smislu ovog zakonika je svaki smisleni (opojmljeni, opredmećeni) deo materije.

Jezik velikog broja naših zakona služi njihovim piscima i našem društvu na čast. Starijih dobro napisanih zakona ima mnogo, i čisto primera radi na-

veću jedan – Zakon o opštem upravnom postupku, čiji je osnov napisan još pedesetih godina prošlog veka. Posle temeljnih političkih promena 2000. godine nastavili su se pisati uzorni zakoni kao što je Zakon o privrednim društvima, Zakon o zabrani diskriminacije, Zakon o vojnoj, materijalnoj i radnoj obavezi, nacrt Zakona o bezbednosti saobraćaja Komiteta za bezbednost saobraćaja, nacrt Zakona o zaštiti od duvanskog dima, nacrt Zakona o javnom beležništvu. Ti zakoni su, razume se, uzorni, jer su uzorno napisani; o sadržaju ovde nije reč. No pored takvih zakona pojavili su se i zakoni čiji jezik i unutrašnja koherentnost nisu u skladu sa našom pravnom tradicijom.

Tako se desilo da Porodični zakon iz 2005. godine nabraja koje poslove može vršiti lice *potpuno* lišeno poslovne sposobnosti (čl. 146, 64 I); da Zakon o javnom informisanju iz 2003. godine ne razlikuje podatke od informacija; da Zakon o parničnom postupku iz 2004. godine određuje zakonske *rokove do mesec*, umesto, kako mora, *od mesec dana* (čl. 178, 281).

Koji su razlozi većeg ili manjeg kvaliteta jednog ili drugog zakona, ja, razume se, uglavnom ne znam. Otuda želim da umesto njih ukažem na nekoliko slabih tačaka pisanja zakona, koje su kod nas, ne samo u poslednjih deset godina već i ranije, znale da prouzrokuju nedostatke forme i to čak i onda kada se zakon ne bi pisao na prečac, već dugo i temeljno.

Pri izboru reči i rečenica, ne treba stati dok se ne nađe sasvim pogodan izraz. Pisac ne sme da dopusti da izraz u sebi ponavlja, dok mu se i najlošiji među ponuđenim izrazima ne omili. Tako se kod nas više puta dogodilo da pogrešni prevodi stranih reči uđu u zakonski tekst. Dovoljno je samo setiti se našem govorniku sasvim neprozirne fraze *nastupanje dokaza* ili reči *zaključak*, koja označava vrstu odluke u nekim procedurama. *Za-ključak* stoji bukvalno za nemačko *Be-schluss*, iako je *Beschluss* u nemačkom jeziku ništa drugo do odluka. *Gute Sitten* je u čl. 10 našeg Zakona o obligacionim odnosima prevedeno kao *dobri običaji*, jer se nemačko *Sitte* kod nas često prevodi kao *običaj*, no u stvarnosti je reč o pravilima dobrog – granice autonomiji volje postavljaju prinudni propisi, javni poredak i *zakon dobrog*. Reč *Sitte* prominentna je u nemačkoj filozofskoj i teološkoj književnosti.²¹ Ono što su u Luterovom prevodu Starog zaveta *Gottes Sitten*, kod Daničića su božje uredbe. U filozofiji, *Sitte(n)* su ništa drugo do pravila dobrog i lošeg – „moral“.

Rečenica *das Eigentum verbindet (verpflichtet)* na nemačkom zvuči otmeno i jasno, dok na srpskom doslovan prevod *svojina obavezuje* (čl. 9 ZOS CG; čl. 31 ZOS HR) ne zvuči nikako. To je otuda što u nemačkom jeziku postoji čitav frazeološki repertoar u kojem nešto nekoga „obavezuje“, dok mi u sličnim prilikama koristimo druge reči. U Nemačkoj se na primer kaže *ich bleib dir verbunden*, dok mi to isto kažemo *dugujem ti* ili *tvoj sam dužnik* ili *neću ti zaboraviti*; *nah verbundene Personen* su bliske osobe.²² Slično važi i za reč *verpflichten*, koju koristi nemački ustavotvorac (čl. 14 II Osnovnog pravilni-

21 V. *Deutsches Wörterbuch*, 1838–1961, s.v. *Sitte*.

22 *Deutsches Wörterbuch*, 1838–1961, s.v. *verbinden*.

ka). Ona je u nemačkom jeziku frekventna i sreće se u raznim prilikama. Uz to se reč *verpflichten* u rečenici *das Eigentum verpflichtet* može shvatiti i kao prozirna ad hoc glagolska izvedenica od reči *Pflicht* „obaveza“, te bi rečenica sledstveno na srpskom glasila: *svojina izobavezuje*. Nešto bolju adaptaciju čl. 14 II nemačkog Osnovnog pravilnika, odnosno čl. 153 III Vajmarskog ustava, sadržao je Vidovdanski ustav Kraljevine SHS u čl. 21: „Iz svojine proističu i obaveze“. Nedostatke doslovnog prevoda je valjda uvideo Borić, kada mu je pošlo za rukom da istu misao u svom nacrtu Zakona o stvarnim pravima za bosanskohercegovačke entitete mnogo bolje izrazi: „Vlasnik je dužan u vršenju svog prava postupati obzirno prema opštim i tuđim interesima“ (čl. 18).

Pisci Nacrta Zakonika su nemačko *Verkehrsauffassungen* preveli kao *shvatanja prometa* (čl. 17, 24), iako su to zapravo uobičajna shvatanja u prometu. Tako se u čl. 24 kaže da je pripadak između ostalog i odvojena pokretna stvar koja voljom vlasnika „u skladu sa shvatanjima prometa“ trajno služi drugoj znatno vrednijoj stvari. Bolje je bilo reći *u skladu sa shvatanjima pravnog života*. Umesto da poverilac nema pravo da zadrži stvar kada mu ju je dužnik predao *iz proste uslužnosti* (čl. 522 II), što na našem jeziku ne znači mnogo, može se reći da poverilac nema pravo da zadrži stvar koju mu je dužnik predao *iz golog ili čistog obzira*. U čl. 17 čitamo kako se stvarna prava na lešu i delovima ljudskog tela ne mogu „vršiti radi dobiti, protivno shvatanjima prometa, moralu i pravu na pijetet“. Pošto je *pijetet* ružna reč, a mrtvi ljudi ne mogu biti nosioci prava i obaveza, bilo je bolje reći da se stvarna prava na lešu, odnosno delovima tela ne smeju „vršiti“ *protivno (obavezujućim) obzirima zajednice prema mrtvima ili protivno obzirima zajednice prema mrtvima koje svako mora da poštuje*.

U Nacrtu Zakonika nemačko *Grundschuldbrief* prevedeno je kao *pismo realnog duga* (čl. 608). I u našem je jeziku, doduše, reč *pismo*, kao i u nemačkom reč *Brief*, u istorijskom vremenu potvrđena u značenju „isprava, pismena potvrda i sl.“²³; no u nemačkom pravničkom jeziku to je bio značajni terminus technicus, a u našem nije. Tako je *Geburtsbrief* izvod iz knjige rođenih, *Urteilsbrief* je presuda, *Kaufbrief* je potvrda ugovora i sam pismeni ugovor o kupoprodaji.²⁴ Kod nas se kaže *kreditno pismo* i *akreditivno pismo*, no to i jesu pisma u neku ruku; postoji uputilac i primalac. Slično je i kod pisma o namerama, pozivnog pisma i pisma spremnosti. Mnogo bi bolje bilo umesto *pismo realnog duga*, reći prosto *hartija realnog duga* ili *zapis realnog duga*, kao što je i blagajnički zapis na nemačkom *Schatzbrief*. Upravo je reč *zapis* zamenila reč *pismo* u delu njenih predmodernih značenja.

Jedan čest uzrok lošeg pisanja kod nas je pogrešno tumačenje stilskih i jezičkih pravila uopšte. Tu često dolazi do nesporazuma: u priručnicima se pravopisna i stilaska pravila navode uz svest da se ona odnose na tipične i naj-

23 *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 1880–1976, s.v. pismo.

24 *Deutsches Wörterbuch*, 1838–1961, s.v. Brief; *Deutsches Rechtswörterbuch*, 1854–, s.v. Brief.

češće slučajeve, dok ih korisnici prihvataju kao apstraktne imperitive i time ih izvrcu protiv smisla koji su im autori dali. Tako se kod nas i u nauci sve češće može pročitati da tobože ne treba istu reč stalno ponavljati. U jednom našem udžbeniku noseći pojam lekcije se bez najave drugačije označava u naslovu i u samoj lekciji, jedna reč se koristi u prvom, a druga u narednim pasusima. Pravilo međutim ne važi za naučnu stilistiku, a u takvoj širini ne postoji ni u opštoj stilistici.²⁵ U opštoj stilistici drugu reč treba povremeno upotrebljavati jer čitalac ima naročito zadovoljstvo da se u poređenju dve reči uveri da je i prvu reč pravilno razumeo; pisac svog čitaoca u drugoj rečenici sme da obrađuje sa lepšim izrazom, u trećoj zatim sa najlepšim. U naučnoj prozi pak, svaki termin je samo provizorno označenje kompleksnog pojma na koje se čitalac kao na konvenciju već prilikom prvog čitanja navikava. Ako se u drugoj rečenici pomene drugi izraz, čitalac će pomisliti da on izražava drugi pojam, jer ne vidi zašto bi postojala dva izraza za isti pojam ako je njihov izbor već prema prirodi stvari u čistom domenu konvencije.

U našim školama se od prvih časova pisanja pogrešno deci prenose pravila o pisanju zareza. Po našem pravopisu zarezi se koriste kao sredstva balansa rečenice, kao znakovi za prenošenje melodije rečenice i smisla koji nosi u slova i redove. Otuda postoje poznati primeri u kojima postoji naročita pauza i u govoru, pa su tako i u pisanju zarezi opravdani: *to što kažeš je, štaviše, tačno; ti si, naprotiv, pogrešio*. No te iste rečenice se mogu izgovoriti i bez naročite pauze u govoru (!) i onda je zarez na naznačenim mestima *nepравilan*. Ne postoji pravilo da se reč *nažalost* stavlja između zarez, već samo pravilo da se reč *nažalost* stavlja između zarez kada je pauzama odvojena od ostatka teksta – kada je veznički izraz. Tekstovi zakona i presuda imaju ravnomeran ritam te prate melodiju sa najmanjim brojem pauza u okviru rečenice i otuda zarez u zakonima treba koristiti krajnje oskudno. Čak ih je ponekad uputno i upotrebiti radi *logičkog razdvajanja* teksta. Nasuprot tome u našim novijim zakonima često se ekscesivno koriste zarezi. Za to su po svoj prilici odgovorni lektori, koji previđaju da zarezima menjaju smisao iskaza:

Čl. 33 I (4) Nacrta – Nepokretna stvar na kojoj strano lice ne može imati pravo svojine

Strano lice ne može imati pravo svojine na: 4. nepokretnoj stvari koja se nalazi na području na kome strano lice, (!) radi zaštite interesa bezbednosti zemlje, (!) ne može imati pravo svojine.

Čl. 212 I – Hitne neophodne mere

Svaki suvlasnik ima pravo da, (!) bez saglasnosti ostalih suvlasnika, (!) preduzme neophodne i primerene radnje kojima se otklanja opasnost nastanka ili daljeg oštećenja stvari u susvojini ili opasnost po dobra trećih lica ili suvlasnika koja potiče od stvari u susvojini, kao i radnje radi zaštite prava.

25 Ludwig Reiners, *Stilfibel*, 27.

Čl. 293 I – *Zabrana menjanja prirodnog toka*

Vlasnik zemljišta ne sme, (!) na štetu susednog zemljišta, (!) menjati pravac ili jačinu vode koja prirodno protiče preko njegovog zemljišta ili kroz njegovo zemljište.

Čl. 477 II, III – *Prevremena prodaja i zamena založene stvari*

Sud odbija zahtev zalagoprimca, ako mu zalagodavac, (!) umesto založene stvari, (!) ponudi drugu stvar [...]

Sud, (!) na zahtev zalagodavca, (!) pod istim uslovima, (!?) određuje zamenu založne stvari i ako zalagoprimac ne traži njenu prodaju.

Čl. 668 I – *Zadržana i očekivana svojina*

Pravo zadržane svojine ima prodavac koji je ugovorom ovlašćen da svojinu pokretne stvari, predate kupcu, zadrži dok kupac u celosti ne isplati cenu i da, (!) u protivnom, (!) traži vraćanje stvari [...]

U svim navedenim primerima postoje neobično stavljeni zarez koji svode čiste pravničke misli i rezone na nabranje lirskih opažanja. Tako u čl. 293 I ispada da je zakonodavac vlasniku zemljišta poručio da ne sme menjati pravac ili jačinu vode, a samo usput naznačio „na štetu susednog zemljišta“, iako u stvarnosti ta naznaka nije uzgredna već suštinska – vlasnik zemljišta načelno može da menja pravac i jačinu vode, osim kada je to na štetu susednog zemljišta. Činjenica *na štetu susednog zemljišta* je noseći element (pre)dispozicije na koju zakonodavac nadovezuje posledicu zabrane menjanja toka i jačine vode, te je i jezički neopravdano svesti je na umetnutu, „uzgrednu“ naznaku.

Po starom Pravopisu dve Matice iz 1960. godine, pridodati skupovi reči su se stavljali između zarezova samo ako je „potrebno istaći da se [...] više uzgredno dodaju“²⁶ Tako je i po važećem Maticinom pravopisu, koji razlikuje posebno umetnute delove, kod kojih valja staviti zarezove, od kontinuirano uklopljenih kod kojih se zarezovi ne stave. „Kao *opšte pravilo* može se uzeti da pridodate delove rečenice treba izdvojiti i interpunkcijski ako su oni stvarno pridodati i izdvojeni iz toka rečenice. Ta stvarna izdvojenost zavisi i od njihove gramatičke prirode i od toga da li ih sam pisac uzima kao izdvojeni deo, koji se pridodaje rečenici i obeležava u dikciji, ili pak kao normalni deo takve rečenice“²⁸, i dalje: „Gramatički se pridodati delovi razaznaju po tome što njihovim izostavljanjem rečenica ne postaje nepotpuna, nedorečena i ne gubi svoj stvarni smisao, nego se samo lišava dopune koju je donosio dodatak“²⁹.

Nijedna pojava – osim možda poigravanje sa nestandardnim govorom u televizijskim emisijama u poslednje vreme – nije toliko u poslednjih pedeset godina naškodila našem jeziku kao naizgled smislene i radi konzistentnosti

26 *Pravopis srpskohrvatskoga književnog jezika*, Matica srpska i Matica hrvatska, Novi Sad i Zagreb 1960, 97.

27 *Pravopis srpskoga jezika*, Matica srpska, Novi Sad 1993, 274 (t. 196 b).

28 *Ibid.*, 259–260 (t. 189 b)

29 *Ibid.*, 260 (t. 189 b).

jezika hitno neophodne promene koje u stvarnosti uopšte nisu lingvistički osnovane, pa tako ni neophodne. O toj pojavi još pre Rata srdito je pisao naš veliki stilista Bogdan Popović.³⁰ Onaj ko je smislio da je nepravilno *biti kući*, ali zato pravilno biti *pored* odnosno *kod kuće* kada je čovek u kući, trebalo je prvo da prouči prilike u našim dijalektima, drugim jezicima i istorijskoj gramatici. Tako bi pouzdano utvrdio da se kod fraze *biti kući* ne radi o pogrešnoj upotrebi dativa, već o starom bespredložnom lokativu koji se koristi kao pri-log, slično kao i u latinskom, engleskom i nemačkom jeziku.

Već više godina unazad kod nas se brižnički zahteva da se pridevi *pravosnažan*, *ništav* i *pismen*, kao i pri-log *pismeno*, zamene oblicima *pravosnažan*, *ništavan* i *pisan* (*pisano*). Tim zahtevima delom su podlegli i pisci Nacrta Zakonika, u kome se govori o *pravosnažnom* okončanju postupka (up. čl. 652) i posebnom režimu za slučaj da se nešto *pisano* ugovori (up. čl. 634 I). Za oblike *pravosnažan* i *ništavan* govori se da su „pravilni“, valjda zato što nekome zvuče bolje, a za reč *pismen* se insistira da ne znači „pisan, napismen“, kao što je i *usmen* „govorom prenet“, već da označava gramatički, stilski, ali i sadržajno uspele tekstove.

Reči *ništav* i *ništavan* su dve reči sa različitim značenjima. Ljudi ih mešaju, ali to nisu iste reči. Dok je *ništavo* ono što ima svojstvo ničega i time je ništa (tip *lukav*, *pegav*), dotle *ništavan* figurira već kao izvedenica od *ništav* na *-an* u značenju „nalik ništavom, pomalo ništav, nikakav“ i sa drugačijim akcentom kao deverbale od *ništiti* u značenju „poništavan, ništen“. *Pravosnažan* je uobičajna i regularna složenica našeg jezika (tip *ustavotvoran*, *verodostojan*; up. i *pravosuđe*, *pravobranilac*); ona označava da nešto ima svojstvo snage, obaveznosti prava, da obavezuje na način na koji to pravo kao skup normi, opštih i pojedinačnih, čini.

Za reč *pismen* se insistira da u sintagmama *pismeni ugovor*, *pismeno obraćanje* i sličnim spojevima zapravo ne znači „pisan, napismen“, već „gramatički, stilski, pravopisno uredan ili uspeo“. U stvarnosti *pismen* danas ima oba ta značenja i ako bi uopšte trebalo neko od njih potiskivati, onda bi to moralo da bude ono drugo, jer je po postanju ekspresivno i razgovorno, jer je u neraskidivoj vezi sa značenjem „opismenjen“ (pismeni ljudi) koje ima slabo morfološko i onomasiološko opravdanje, i jer je reč *pismen* u značenju „napismen“ potvrđena od 17. veka, a u značenju „opismenjen“ tek od 19. veka. Značenje „gramatički, stilski, pravopisno uredan“ u našem istorijskom rečniku nije zabeleženo.³¹ U osnovnom značenju „napismen“, reč koriste Vuk, Daničić, Bogišić,³² praktično svi naši veliki pisci i dobri zakoni; u Maticinom Rečniku navedeno je kao prvo.³³ Ko se zalaže za ukidanje reči *pismen* u zna-

30 Bogdan Popović, *Karakterno je*, Listići, SKZ, Beograd 1991, 87 dd. (iz Politike od 4, 11. i 18. marta 1930).

31 V. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 1880–1976, s.v. *pismen*.

32 *Ibid.*, s.v. *pismen*.

33 V. *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*, 1967–1976, s.v. *pismen*.

čenju „napismen“, morao bi da traži i potpunu zabranu reči *usmen*, jer je ta reč izvedena od imenice *usta* upravo prema pridevu *pismen*, dakle kao njegov logički i jezički parnjak.³⁴ Da *pismen* i *pisan* uopšte nije isto, lepo se vidi u čl. 622 Nacrta Zakonika, gde se govori o pisanom javnom nadmetanju, a to ne znači – ništa. Ne govori se ni o govornom javnom nadmetanju koje bi se prema usmenom odnosilo isto kao i pisano prema pismenom.

Popis navedenih članova Zakonika o svojini i drugim stvarnim pravima prema ministarskoj radnoj verziji nacrtu (levo), sa popisom odgovorajućih članova u štampanoj verziji nacrtu iz 2007. godine (desno).

4 I	4 I	68 I	72 I	197 I	205 I
9 I	9 I	83 II	88 II	212 I	221 I
10	10	87	92	292	302
12	12	99	104*	293 I	303 I
15	15	102 I	106 I*	298	308
16 II	16 II	104 I	108 I*	477 II	490 II
17	17	114 I	118 I	522 II	535 II
24 I	24 I	134	140	523	536
26	26	138	145	608	621
27	27	167	175	622	634
31	31	172 II	181 II	634 I	647
33	34	176	185	652 II	665 II
39 II	42 III	184 I	193 I	655 I	668 I
42 II	45 II	186 I	195 I		
67 I	72 I	195	204		

* Sa bitnim razlikama

Ključ propisa:

Nacrt, Nacrt Zakonika – Nacrt Zakonika o svojini i drugim stvarnim pravima za Republiku Srbiju*

OIZ – Opšti imovinski zakonik

SGZ – Srpski građanski zakonik

Zakonik – v. Nacrt Zakonika

ZOO – Zakon o obligacionim odnosima

ZOS BiH (Borić) – Borićev nacrt Zakona o stvarnim pravima za bosanskohercegovačke entitete iz 2005. godine

ZOS CG– Zakon o svojinskoopravnim odnosima Crne Gore

ZOS HR– Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima Hrvatske

34 Up. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 1880–1976, s.v. usmen.